

משרד החנוך והתרבות - מחלקת לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת ד"ר נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ואחת

ע ק ב (תשכ"ב)

ר"א י"ג - כ"א
פרשה שניה של "קריאת שמע"

א. שאלה כללית:

מקובלנו פרשה ראשונה של קריאת שמע (ו' ד' - ט') היא "קבלת עול מלכות שמים",
פרשה שניה של קריאת שמע (י"א י"ג - כ"א) היא "קבלת עול מצוות".

1. מה הם ההבדלים הענייניים והלשוניים שבין שתי הפרשות, המעידות על ההבדל הנ"ל?

2. התוכל למצוא על פי זה גם סיבה לכך, למה לא נאמר גם בפרשה זו "בכל מאדך".

ב. שאלות ודיוקים ברש"י:

אא (1) י"ג ד"ה מצוה אתכם היום
סיהיו עליכם
חדשים, כאלו שפעם
בו ביום.

בעל דברי דוד מקשה: ולמה לא יפרש
רש"י דבריו אלה לעיל (י' י"ג) "אשר
אנכי מצוך היום".

ענה לקושיתו אחרי עיון בדברי
רש"י בפרקנו
י"ג ד"ה והיה אם שמע תשמעו
אם תשמע בישן תשמע בחדש...!

(2) י"ג ד"ה לאהבה את ה': שלא
תאמר: הרי אני לומר
בשביל שאהיה עשיר, בשביל
שאקרא רב, בשביל שאקבל
שכר, אלא כל מה שתעשו,
עשו מאהבה וסוף הכבוד
לבוא.

(א) מה ראה רש"י לשנות את הלשון ולומר
בשביל "שאקרא רב" ולא אמר
"בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאהיה
רב"?

אא (ב) בעל דברי דוד מקשה: "וסוף הכבוד
לבוא" אין רמז בפ' מזה. ואין דרך
רש"י להזכיר, אלא מה שנרמז בפסוק.

הסבר מהו איפא הקשי בפסוקנו
שגרם לו לסיים במלים אלה!

(3) י"ג ד"ה ולעבדו בכל לבבכם:
עבודה שהיא בלב וזו
היא תפילה, שתפילה
קרויה עבודה, שנאמר
(דניאל ו' י"ז): "א-להא
דאנא פלח ליה בתדירא"
וכי יש פולחן בלב?
אלא על שהיה מתפלל,
שנאמר (דניאל ו' י"א)
"וכוין פתוחן ליה בעליתתה
בגד ירושלם, וזמנין תלתא
ביומא הוא ברך על ברכותי
ומצלא ומודה קדם א-להת"
וכן בדוד הוא אומר:
(תהלים קמ"א) "תכוון תפילתי
קטרת לפניך".

דברי רש"י אלה מקורם בספרי לפסוקנו
ושם הלשון לעבדו-זו תפלה, או אינו
אלא עבודה? ת"ל: "בכל לבבכם" - וכי
יש עבודה בלב? הא מה ת"ל "ולעבדו
בכל לבבכם"? זו תפילה, וכן בדוד
הוא אומר... ומביא שני הפסוקים
ומקדים הפ' מתהלים לפסוק דניאל.

(א) הסבר, מה פירוש "או אינו
אלא עבודה"?

אא (ב) מה ראה רש"י לשנות נוסח מקורו
ולחקדים דניאל להתלים?

אא (א) מה קשה לו בפסוקנו?
אא (ב) מה ראה רש"י לסיים דבריו
בחזרה על דברי הד"ה "ואכלת
ושבעת", שלא כדרכו?

(4) ס"ו ד"ה ואכלת ושבעת: הרי זו
ברכה אחרת, שתהא ברכה
מצויה בפת בתוך הסעים
"ואכלת ושבעת".

5) פ"ז ד"ה חשמו"ל לכו: כיון שחזרו אוכלים ושבעים חשמו"ל לכו שלא חבטו, שאין אדם מורד בקב"ה אלא מתוך שביעה; שב' (דב' ה') "פן תאכל ושבעה... ובערך וצאנך ירביון..." מה הוא אומר אחרינו? "ורם לבבך ושכחת את ה' א-לוהיך".

6) פ"ז ד"ה וסרתם: לפרש מן התורה, ומתוך כך "ועבדתם אלוהים אחרים", שכיון שאדם פורש מן התורה, הולך ומדבק בעבודת כוכבים, וכן דוד אומר (שמואל א' כ"ו י"ט): "כי גרשוני היום מסתמח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלוהים אחרים!" ומי אמר לו כך? אלא כיון שאנו מגורש מעטוק בתורה, הריני קרוב לעבוד עבודה כוכבים.

(א) מה קשה לך?
(ב) התוכל להביא דוגמאות בוספוט מתוך התורה או הנביאים, "שאין אדם מורד בקב"ה אלא מתוך שביעה"?

(א) מה קשה לך בפסוקנו?
(השנה דבריו לשמות ג' ד"ה אסורה נא ואראה: "אסור מכאן להתקרב שם").
(ב) דברי רש"י אלה מקורם בספרי ושם הלשון: "חשמו"ל לכו פן יפתח לבבכם" - אמר להם: 'הזהרו שלא יטעה אתכם יצר הרע ותפרשו מן התורה, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק לעבודה זרה, שנאמר (שמות ל"ב) "סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה". ואומר (שמואל א' כ"ו)... (ומביא את הפסוק המובא בדברי רש"י) ומסיים: אלא כיון שפוסק מדברי תורה כאלו הולך ומדבק בעבודה זרה.

מה ראה רש"י שלא להביא דבריו כפי שעשה זאת סקרו, לד"ה "חשמו"ל אלא להביאו לד"ה "וסרתם"!

מה ראה רש"י שלא להביא את הפסוק מן התורה (שם ל"ב) - כפי שעשה המקור - המדבר בעובדי ע"ז מסש - ולהסתפק בפ' משמואל אשר בו מדובר רק במי שהוא "כאלו מדבק בע"ז"?

(ג) מה הוא היסוד הפסיכולוגי שעליו בנוים דברי חז"ל אלה?

ג. י"ג ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם.

ספרי "בכל לבבכם ובכל נפשכם" - וחלא כבוד נאמר (זב' ו' ה') "בכל לבבך ובכל נפשך"? כאן לחלמוד, כאן למעשה.

ר' מאיר שפחה משך חכמה לדברי ספרי הנ"ל: לכן כתיב (בפרשה שניה) "חשמו"ל לכו פן יפתח לבבכם" דאלו בתלמוד בלא מעשה אדרבא - תמאן שבת מחזירין למטב, אבל במעשה בלא תלמוד - יש מקום ליצר הרע לפתור, וכדוריש בספרי: לטעם "חשמו"ל לכו פן יפתח לבבכם" - אמר להם: הזהרו שלא יטעה אתכם יצר הרע... שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בע"ז".

1) חבא ראיות מלשון הכתובים שבשתי הפרשיות שבראשונה מדובר בתלמוד ובשניה במעשה.

2) חסבר - במה נזמה בעל משך חכמה מדרכו של רש"י בחבנת פסוקינו (השנה דברי רש"י בשאלה ג' 6,5) אע"פ ששניהם מסתמכים על דברי ספרי?

ד. כ"ה למען ירבו ימיכם

בבב"ב שוב לפסוק ה' בפסוקנו ד"ה למען תחזקו: אינו אומר תעשו מצוות למען תחזקו, כי אם כן - תעשו על מנת לקבל פרס; אלא עשו את המצוות מאהבה, למען דבר זה תחזקו, ואין "למען" רהום על תיבה של אחריו, אלא עומד בעצמו, וכן "למען ירבו ימיכם" - למען דבר זה ירבו ימיכם, כאדם שבשר.

1) מה הקשי בפסוקנו?

א 2) במה שוגג פרושו מן הפרוש המקובל?

השאלות מסומנות א קשות והמסומנות אא קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי הבנתו. שאלות רגם משוגגות יש לילוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קריית-סשה, ירושלים.